

Slesvig domkapitel og Haderslev kollegiatkapitel i perioden 1330-1375

En duplik

Af Kjartan Fester Thaysen

I Kirkehistoriske Samlinger 1993 bringer H. V. Gregersen en replik angående min artikel »Kirke og Kongemagt i Sønderjylland 1330-1431«, bragt i Kirkehistoriske Samlinger 1992.

H. V. Gregersen hævder her, at jeg skulle have misforstået anliggendet i hans disputats »Plattysk i Sønderjylland« og påpeger, at undertitlen er »en undersøgelse af fortyskningens historie indtil 1600 årene«, underforstået: hvorledes det gik til, at Sønderjylland ved folkeafstemningen i 1920 blev delt i en nordlig dansk del og en sydlig overvejende tysksproget del.

Jeg kan forstå, at det er faldet H. V. Gregersen for brystet, at jeg i forbindelse med omtalen af hans beskrivelse af perioden 1325-75 giver udtryk for, at H. V. Gregersen forstår udviklingen som en langsom snigende fortyskning af Slesvig domkapitel og en splittelse af stiftet i en sydlig og en mere danskræget nordlig del, repræsenteret af kollegiatkapitlet i Haderslev allerede før 1375, og, skriver H. V. Gregersen: »Under den lange krig fra 1409/10 til 1435/40 mellem den dansk-nordiske kongemagt og den schauenburgske greveslægt er det tydeligt, at kollegiatkapitlet i Haderslev var på kongens side. K. F. T. har »vanskeligt ved at følge mig, når jeg fremhæver kollegiatkapitlets "danske kulturpræg", og at dets gejstlige derfor "havde en helt anderledes positiv forhåndsindstilling til den nordiske kongemagt". Jeg har fremhævet dette under min omtale af udviklingen under krigen i 1400-årene, men jeg finder mig i K. F. T.s afhandling citeret i hans omtale af tiden før 1375!« (KhS 1993 s. 55).

Af H. V. Gregersens replik, især indledningen, kunne man få den misopfattelse, at mit anliggende har været at underkende H. V. Gregersens arbejder vedrørende Sønderjylland. For at imødegå en sådan misforståelse skal jeg straks erklære, at det ingenlunde er tilfældet. Derimod nærer jeg stor beundring for H. V. Gregersens viden og den deraf følgende behandling af det historiske stof, som det fremstår i H. V. Gregersens arbejder. Det er da også især H. V. Gregersens disputats »Plattysk i Sønderjylland«, der er inspirationen bag min artikel »Kirke og Kongemagt i Sønderjylland«. Det er altså i anerkendelse af H. V. Gre-

gersens arbejder, jeg søger at føre en diskussion og for en stor del indenfor de rammer H. V. Gregersen selv har afstukket i sin disputats »Plattysk i Sønderjylland«. Med andre ord, ved at vægte visse forhold anderledes, søger jeg at fremdrage yderligere nogle perspektiver i forbindelse med H. V. Gregersens disputats. Som sådan bør mit arbejde betragtes.

Idet jeg fastholder denne anerkendelse, vil jeg til gengæld også fastholde de perspektiver min artikel giver udtryk for, og som jeg mener er forskellig fra hvad der fremgår af H. V. Gregersens behandling af samme periode. Jeg forsøger bl.a. i mit arbejde »Kirke og Kongemagt i Sønderjylland« at vise, at et kulturelt skel mellem nord og syd betinget af de kirkelige forhold næppe er gældende før 1375, men at den dansk-nordiske kongemagts kamp for Sønderjylland (beskrevet i perioden 1375-1431) bliver den skelsættende faktor. I denne kamp kommer Haderslev kollegiatskapitel til at indtage en betydende politisk rolle. Det er således kongemagtens kamp for Sønderjylland, der bliver bestemmende for den senere rigsgrænse af 1920, der som H. V. Gregersen har påvist i sin disputats »Plattysk i Sønderjylland«, falder sammen med de senere rigsgrænser. Min begrundelse for, at man ikke kan tale om et kulturelt skel betinget af de kirkelige forhold før 1375, fremgår bl.a. af min artikel KhS 1992 s. 20; jeg skriver her: »Udviklingen i årene 1309 til 1375 synes ikke at have ført til et kollegiatskapitel med en særlig selvstændig stilling i forholdet til domkapitlet i Slesvig. Udover i 1318 synes der ikke at have været nogen divergens mellem dom- og kollegiatskapitel affødt af, at kollegiatskapitlet var en uafhængigt fungerende institution. ... Tværtimod, i hvert fald på ét tidspunkt mellem 1309 og 1375 var to af kapitlets fire medlemmer samtidig indehavere af et kanonikat ved domkapitlet, ligesom biskoppens repræsentant, provsten, til tider samtidig var medlem af kollegiatskapitlet. Overhovedet synes kollegiatskapitlet at have været ved at bryde sammen, og biskoppen har været nødsaget til at ... henlægge indtægterne fra jomfru Maria alter, apostlene Peter, Andreas og Jakobs alter, Hellig Kors alter og Skt. Katarinas alter i Vor Frue Kirke i Haderslev til kollegiatskapitlet. Begrundelsen er, at kirkens fællesgods på grund af pest og ødelæggelse på forskellig vis var i en sådan forfatning ... at kapitlets medlemmer nærede frygt for, at de blev tvunget til at rejse fra kirken og finde bedre forhold andre steder.«

I sin omtale af perioden efter 1375 skriver H. V. Gregersen: »Som følge af dette kapitels danske kulturpræg havde dets gejstlige en helt anden positiv forhåndsindstilling til den dansk-nordiske kongemagt, og hvad der i forvejen måtte have eksisteret af rivalisering mellem hoved-

kapitlet i Slesvig og annekset i Haderslev er rimeligvis yderligere blevet accentueret af det politiske modsætningsforhold mellem nord og syd« (Plattysk i Sønderjylland s. 156).

Det er vanskeligt ikke at lade denne »positive forhåndsindstilling« og dette »hvad der i forvejen måtte have eksisteret« referere til H. V. Gregersens behandling af tiden mellem 1325-75 og som et resultat af en langsom snigende udvikling, når H. V. Gregersen i sin beskrivelse af denne periode skriver: »Men da uddannelsesvilkårene ved domkapitlet i Slesvig var helt andre end dem, der blev budt i Haderslev, endsige Ribe og Odense, så fremtrådte ikke blot stiftsgrænserne, men også grænsen mellem Barved syssel provsti og den øvrige del af Slesvig stift som et kulturelt skel. Det er derfor en udvikling, der er kommet gradvist, den er foregået i takt med fortyskningen af det Slesvigske domkapitel« (Plattysk i Sønderjylland s. 102).

Idet jeg takker redaktionen for adgang til at gennemlæse ovenstående »duplik« inden trykningen, kan jeg hermed meddele, at jeg ikke har yderligere at tilføje. Fra min side opfatter jeg derfor sagen som afsluttet.

H. V. Gregersen